

KONSUMTIONSSKATTER

Gustav Karreskog
Caspian Rehbinder
Isak Trygg Kupersmidt

Ung
Liberal

BÄTTRE SKATTER

Skattesystemet utgör grunden för välfärdsstaten. Rätt utformat kan det fungera för att uppmuntra bra beteende och avskräcka sådant som går ut över andra, samtidigt som det får in de resurser som krävs för till exempel vård, skola och omsorg. Intaget av skatter innebär även en stor belastning för samhällsekonomin, och felaktigt utformat kan det leda till att kväva företagande och andra produktiva verksamheter. Den här rapportserien syftar till att ge en introduktion till vad som är bra och dåliga skatter, hur det svenska skattesystemet fungerar, och vad som skulle kunna göras bättre.

2

Den första rapporten handlar om vad som är en bra skatt, vilka kvaliteter ett skattesystem borde ha och hur man kan förstå effekten skatter har på samhällets ekonomi. Den grundläggande insikten är att människor inte tycker om att bli av med sina surt förvärvade pengar, och kommer göra sitt bästa för att få behålla dem. I de följande rapporterna i serien Bättre skatter analyseras det svenska skattesystemet utifrån de principer som läggs fram här, och nya förslag förs fram.

Den andra rapporten handlar om inkomstskatter. Det finns många olika former av skatt på inkomster i Sverige. Skatt på inkomst av tjänst, skatt på inkomst av kapital och arbetsgivaravgifter. Rapporten går igenom hur de olika skatterna ser ut i dag, och vad dagens system har för brister.

Den tredje rapporten handlar om konsumtionsskatter. Den största delen handlar om den största konsumtionsskatten – momsen. Moms är en skatt som läggs på nästan alla varor, med olika skattesatser beroende på vilken vara det är. Andra konsumtionsskatter som berörs i rapporten är punktskatter av olika slag, på bland annat energi, alkohol och koldioxid.

Den fjärde rapporten handlar om skatteutgifter. Skatteutgifter är skatt som aldrig betalas in på grund av något av alla undantag som finns i skattelagstiftningen. Här ryms bland annat RUT och ROT, ränteavdraget, den differentierade momsen och de tunga industriernas undantag från koldioxidbeskattning.

Avslutningsvis sammanfattas slutsatserna från tidigare rapporter med ett förslag på hur ett effektivt, transparent och lättbegripligt skattesystem skulle kunna se ut.

Vi hoppas att rapporterna kan vara till nöje för politiskt intresserade som vill ha en introduktion till skattepolitik, och att de leder till både bättre skatter och bättre debatt om skatterna.

Gustav Karreskog
Isak Kupersmidt
Caspian Rehbinder

december 2014

INLEDNING

Moms är en skatt som betalas på konsumtion. När du köper något så måste försäljaren även betala en procentsats av priset i skatt. Oftast är den skatten 25 procent, vilket innebär att 20 procent av försäljningspriset är skatt. Momsen utgör en stor del av skattetrycket, och är en skatt som är svår att undkomma.

Moms är en i grunden en ganska effektiv skatt. Eftersom momsens betalas varje gång man köper någonting, och då man över tid köper saker med alla pengar man tjänar, blir momsens i praktiken en platt inkomstskatt. Det finns samtidigt fördelar med att inte bara ha inkomstskatt eller bara moms, utan att kombinera dem. Momsen är bra eftersom den är samma oavsett om du har fått din inkomst från arbete, kapital eller någon annan källa.

Momsen både minskar möjligheten att skattefuska, och gör fusk mindre lönsamt. Om inkomstskatt och moms vardera står för hälften av skatterna har man hälften så mycket att tjäna på att fuska med momsens som om allt var moms. Samma sak gäller förstås för inkomstskatter. Som momsens är konstruerad krävs det dessutom att alla företag i produktionskedjan fuskar för att det skulle löna sig.¹

Eftersom alla andra länder har både inkomstskatt och moms är det bra av konkurrensskäl för varje enskilt land att göra likadant. Om ett land skulle ha jättehög moms men istället mycket lägre inkomstskatt skulle fler vilja arbeta där, men konsumera upp sina intjänade pengar i ett annat land. För en välfungerande konkurrens är det bättre om så många som möjligt har så lika system som möjligt.

MOMSENS BAKGRUND

Att momsens är effektiv och välfungerande var inte skälet till att den infördes. I själva verket fick likformigheten och effektiviteten riktigt stor betydelse först 1991 – innan det var momsens mest ett sätt att höja skatten utan att folk märkte det.²

Första gången moms infördes (eller oms, som den hette då) var det som en tillfällig skatt 1941 med syfte att stärka statens finanser under kriget.³ Den var då på fem procent och hade massor med undantag. Bagerier tillverkade ofta både skattefritt och skattepliktigt bröd, och var tvungna att föra tillverkningsjournaler för att hålla koll på dem. Försäljning av bröd över disk var skattefritt, medan kaffebröd på konditorier var skattepliktigt.

---

1 Eftersom ingående moms kvittas mot utgående, tjänar varje företag på att redovisa sin moms så korrekt som möjligt. Vissa undantag kan finnas, men det gäller främst när flera olika momssatser tillämpas. På så sätt får Skatteverket kännedom om nästa företags moms.

2 Det står läsaren fritt att själv dra slutsatser om politikernas hederlighet utifrån detta faktum.

3 Oms står för omsättningskatt. Skillnaden mot moms, mervärdesskatt, ligger framför allt i hur den betalas in. Momsens betalas i varje produktionsled, och ingående moms kvittas mot utgående. Oms, däremot, betalas bara av slutförsäljaren.

Bruksbåtar var skattefria, medan båtar för personligt bruk var skattepliktiga. Skördetröskor var skattefria, men traktorer skattepliktiga. När kriget sedan tog slut avskaffades momsens.⁴

Eftersom den socialdemokratiska regeringen fortsatte med sina utgiftsökningar och utbyggda välfärdsstat efter kriget blev behovet av skatteintäkter allt större. Först höjdes inkomstskatter, men efter ett tag blev de så höga att folket inte accepterade högre skatter. För att kunna höja skatten utan att folk märkte det införde man omsen igen – den här gången permanent – 1960. Av skattetekniska skäl gjordes den 1969 om till en moms på tio procent. Redan efter två år höjdes den till femton, och över tid fortsatte den sedan höjas.⁵

Efter årtionden av ett allt krångligare skattesystem, med fler avdragsmöjligheter, fler punktskatter, många och smala skattebaser och både enormt krångliga och höga marginalsatser, genomfördes 1991 århundradets skattereform – den största skattereform som någonsin genomförts i en modern, demokratisk marknadsekonomi. Målet var uttryckligen »att åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv beskattning samtidigt som fördelningspolitiska mål uppfylls«. Den innebar bland annat att all moms gjordes enhetlig och att nästan alla varor och tjänster blev momspliktiga. Det fanns flera anledningar. Dels för att momsens skulle vara en stabil skattebas för staten, men också av rättviseskäl – två personer med samma inkomst ska betala lika mycket i skatt, oavsett vad de väljer att använda sina pengar till.

MOMSEN I DAG

När århundradets skattereform genomfördes höjdes momsens ett halvår från 23,46 till 25 procent, för att stabilisera skatteintäkterna. Även om skattereformen underströket vikten av enhetliga skatter valde man att inte gå tillbaka till 23,46 procent, utan istället behålla 25 procent som standardmoms men sänka skatten på vissa varor, som mat, hotell och skidliftar. I dag har vi tre olika momssatser för olika sorters varor.⁶ Standardmomsens på 25 procent gäller för de flesta varor. Sänkt moms till 12 procent gäller för livsmedel, restauranger, camping och konst.⁷ Sänkt moms till 6

4 Momsens är alltså ett av väldigt få exempel på tillfälliga skatter som faktiskt varit tillfälliga. För mer information om momsens tidiga historia kan utredningen *Den statliga indirekta beskattningen* (Kommittén för indirekta skatter 1957) rekommenderas. För en mer allmänt hållen introduktion till de svenska skatternas historia, se Löwnertz (1983).

5 Johansson (2004), s. 301. För den mer tekniskt intresserade beskrivs förändringen i Skattesystemutredningens (1964) slutbetänkande *Nytt skattesystem*. Förändringen var dock inte av någon betydande karaktär, utan utredningen konstaterade: »Mervärdesskatten skiljer sig sålunda från en ren konsumtionsskatt, konsekvent uttagen i sista ledet, allenast i uppbördstekniskt hänseende«. Skattesystemutredningen (1964), s. 96–97.

6 Väldigt få länder har enhetlig moms, så Sverige sticker knappast ut i ett internationellt perspektiv. Värst av alla är nog Bangladesh, som har inte mindre än femton olika nivåer – 1,5 %, 2,25 %, 4,5 %, 9 %, 10 %, 15 %, 20 %, 25 %, 30 %, 35 %, 65 %, 100 %, 250 % och 350 %.

7 Men 12 procent moms på konst gäller bara konst man skapat själv. Om

procent gäller till exempel böcker (men inte e-böcker), tåg, taxi, djurparker och skidliftar.

De olika momssänkningarna har haft olika syften. Målet med sänkt moms på mat var dels fördelningspolitiskt – låginkomsttagare lägger en större andel av sina pengar på mat – och dels moraliskt – det är fel att beskatta nödvändiga varor hårt. Målet med andra momssänkningar har varit att få folk att leva mer nyttigt och moraliskt, till exempel motionera mer och läsa fler böcker. En utredning av momsens effekter drar dock slutsatsen att »momssatsreducering i flera fall inte synes ha varit en effektiv metod för att uppnå de mål som angivits för åtgärden. Detta gäller framför allt då målet inte är direkt kopplat till den vara som fått sänkt moms utan varit av mer övergripande slag som att gynna vissa hushållsgrupper eller regioner«.⁸

Om en momssänkning får en liten effekt på priset blir också effekten på efterfrågan och köpkraft liten, medan förlusten av skatteintäkter ofta blir högre. Om momssänkningen däremot får en stor effekt på priset är det framför allt de som redan konsumerar varan som tjänar på det. Om konsumtionsmönster skiljer sig kraftigt mellan höginkomsttagare och låginkomsttagare kan momssänkningar vara ett sätt att påverka fördelningen av köpkraft, men skillnaderna är i allmänhet för små för att det ska vara effektivt. Det är alltså svårt att motivera den differentierade momsen på fördelningspolitisk grund. Och det har inte heller varit särskilt effektivt för att påverka folks beteende. Ett exempel är bokmomsen, som sänktes från år 2002. Det har inte gett något märkbart trendbrott i läsandet.⁹

Omvänt kan man tänka sig att man vill använda momsen för att styra beteenden bort från vissa skadliga varor eller beteenden. Till exempel kanske man tycker att bilar är dåliga för miljön och borde ha lite högre moms, medan cyklar är bra för miljön och borde ha lite lägre. Problemet med ett sådant resonemang är att man inte tar hänsyn till själva utsläppen – det man egentligen vill bli av med. Eftersom momsen är en procentsats av priset skulle det dessutom göra att dyra och miljövänliga bilar fick mycket högre skatt än billiga bilar som släpper ut mycket.¹⁰ På samma sätt skulle en momssänkning för cyklar innebära att ruskigt dyra tävlingscyklar fick en mycket större subvention än billiga och enkla vardagscyklar. Förutom att det skulle vara en fruktansvärt trubbig miljöpolitik skulle det bli minst sagt anmärkningsvärda fördelningspolitiska konsekvenser.

Dessutom finns ett väldigt bra sätt att lösa problem med utsläpp: beskatta utsläppen. Genom att lägga skatten på precis det man vill komma

---

man säljer konst som man inte själv producerat är momsen 25 procent. Om den inte är importerad den från ett annat land, då är momsen 12 procent igen.

8 Mervärdesskattesatsutredningen (2005), s. 449.

9 Se Bohlund och Brodin (2012).

10 För att minska utsläpp och förbättra miljön krävs väldigt mycket ny teknik. Men ny teknik är alltid dyrare i början. Så att försöka minska utsläpp genom högre moms på bilar skulle till och med kunna motverka den tekniska utvecklingen och alltså förstöra miljön!

åt minimerar man risken att det skapar oönskade bieffekter, konstiga fördelningar och så vidare. Samma sak gäller förstås även punktskatter som alkoholskatt eller tobaksskatt, där en momslösning istället skulle göra att en dyr whisky beskattas hårdare än en billig vodka, eller att en fin cigarr har högre skatt än ett billigt paket cigaretter – även om alkohol- eller nikotinhalten var densamma, och den senare i större utsträckning är associerad med skadligt beteende. Moms är alltså inte alls bra som punktskatt, utan punktskatter är bättre punktskatter.

Med många olika momssatser för ett flertal sektorer skapas många gråzoner och svåra gränsdragningsproblem. Dessa gränsdragningsproblem kan ofta ta sig lustiga uttryck. Ett exempel är badhus. I vanliga fall räknas badhusbesök som idrottsverksamhet, och är därför belagt med sex procents moms. Men om syftet är någonting annat än idrott och folkhälsa, till exempel att ha roligt, räknas det inte längre som idrottsverksamhet. Besök på äventyrsbad beskattas alltså med tjugofem procents moms. Det här är dyrt och krångligt för de simhallar som erbjuder båda formerna av bad i samma anläggning – hur ska momsen sättas där?

Ett ännu mer slående exempel är dansbandskonserter. Dans räknas i allmänhet som en träningsform, så till exempel balett, jazzdans eller breakdance har sex procents moms. Momsen är också sänkt för att gynna konsumtion av kultur, så på inträde till konserter, opera, musikal och musikgalor har också sex procents moms. Men på dansbandskonserter är syftet inte motion eller tävling, utan det är en ren nöjesverksamhet. Det är alltså inte en träningsform. Syftet är inte heller att konsumera musik eller annan kultur, utan att dansa. Det är alltså inte kultur. Därför beläggs dansbandskonserter varken med samma moms som annan dans eller samma moms som andra konserter, utan standardmoms på tjugofem procent.

Gränsdragningsproblemen kan även illustreras på andra sätt. Momsen är satt till sex procent på konst i normalfallet. Definitionen av konst är dock inte uppenbar, så i en statlig utredning läggs sjutton sidor på att definiera vad som är konst.¹¹ Och konst är bara ett exempel av många. Vad är till exempel en bok? Tryckta pappersböcker räknas som böcker och har sex procent moms. E-böcker, däremot, räknas inte som böcker och har tjugofem procent moms. Ljudböcker har sex procent moms om du köper dem på cd-skiva. Om du däremot laddar ned dem som mp3-filer är momsen tjugofem procent.

Systemet gör att det finns stora vinster att göra för alla som befinner sig i gråzonerna. Om de bara kan övertyga politiker om att dra gränsen lite annorlunda kan deras skatt sänkas kraftigt. Därför lägger många företag och intresseorganisationer stora summor på att förändra skatter och lagar i en riktning som gynnar dem, istället för att lägga sina resurser på att producera värdefulla varor och tjänster. Sådant agerande kallas rent seeking. Om man tittar på hur momsen är utformad verkar det väldigt rimligt. Det är knappast av fördelningspolitiska skäl momsen är lägre på skidliftar, djurparker och biobiljetter. När Riksrevisionen har granskat

orsakerna till ytterligare differentiering har de också konstaterat:

Varje nytt lågmomsområde har medfört gränsdragningsproblem, vilket framgår av att riksdagen varje år behandlar ett flertal motioner med yrkanden om att låg mervärdesskatt ska införas för nya verksamheter.¹²

Ett illustrativt exempel är när moms sänktes på museiverksamhet. Momssänkningen var problematisk, då museiverksamhet inte är tydligt definierat. Flera verksamheter med närliggande verksamhet ville räknas till kategorin, som kommersiella utställningsverksamheter, science center och nöjesparker. Deras ansträngningar var förgäves. De som däremot lyckades med sin rent seeking var djurparker, som övertygade regeringen om att deras verksamhet var ungefär samma sak som museer. Även deras verksamhet gick ut på att folk gick runt och tittade på saker i utbildande syfte. Regeringen övertygades av resonemanget, så moms på entréavgifter till djurparker sänktes till sex procent.¹³ Och när moms på djurparker sänktes började botaniska trädgårdar kräva sänkt moms – någonting de hittills inte har fått.¹⁴

Det här är hur rent seeking fungerar i praktiken. Riksrevisionen konstaterar: »Särregler har skapat krav på nya särregler vilket är särskilt tydligt inom momsområdet.«¹⁵ Problemet blir ännu mer uppenbart om man tittar på den senaste stora förändringen, sänkningen av moms på restaurang- och cateringtjänster från tjugofem till tolv procent. Restaurangkedjor, enskilda företag och branschens intresseorganisationer lade enorma summor på att förändra lagen istället för att använda sina pengar på att producera mat och cateringtjänster åt sina kunder, göra reklam för sin verksamhet, eller på något annat sätt använda pengarna för produktiv verksamhet.¹⁶ I samband med valet har Visitas, restaurangnäringens branchorganisation, dessutom lagt väldigt stora summor på att kampanja för att bibehålla den låga momsen.

Just restaurangmomssänkningen sätter dock fingret på en annan viktig problematik med differentierad moms. Det är krångligt. Den simhall som behöver hantera både sex procent moms för sitt motionssim och tjugofem procent moms för sitt äventyrsbad kommer behöva mer administration, ha krångligare redovisning och behöva mer personal – helt utan att badet blir bättre. Samma sak gällde tidigare för mat. Mat man köpte hem hade sänkt

---

12 Riksrevisionen (2010), s. 36.

13 Just denna sänkning kan också väcka etiska frågeställningar, inte minst i ljuset av några skandaler kring djurhållning på djurparker de senare åren. Även om det borde vara lagligt att hålla djur på zoo, är det verkligen rätt att gynna just den branschen med sänkt skatt?

14 Mervärdesskattesatsutredningen (2005), s. 204–209.

15 Riksrevisionen (2010), s. 52. De konstaterar också att avstegen från århundradets skattereform har varit alltför dåligt motiverad i nästan alla fall, och att målet om enhetlighet och breda skattebaser har fått underordnas väldigt godtyckliga politiska mål.

16 Mervärdesskattesatsutredningen (2005), s. 289.

matmoms på tolv procent, medan mat man åt på restauranger hade vanlig moms på tjugofem procent. Det gav en del konstiga konsekvenser, som att en pizza man åt på plats hade dubbelt så hög skatt som en hämtpizza. Men det största problemet var just de administrativa kostnaderna. Olika momssatser ger gränsdragningsproblem och fel i momsredovisningen – i synnerhet när samma företag måste hantera olika skattesatser. En enhetlig matmoms gör alltså skattesystemet mindre krångligt.¹⁷

Oftast är det inte så svårt att avgöra vilken momssats som ska tillämpas. Men ibland ifrågasätter Skatteverket ett företags bedömning, vilket i förlängningen kräver en rättsprocess och ett domstolsbeslut. Bara myndigheternas extra administrationskostnader för att momsen är differentierad hamnar runt 164 miljoner kronor. Kostnaderna för de privata företag som måste hantera mer än en momssats är 600–700 miljoner kronor mer än om momsen hade varit enhetlig. Totalt rör det sig alltså om rent administrativa kostnader i miljardstorleken.¹⁸

Till dessa administrativa kostnader kommer också möjligheten att skattefuska. Ju fler olika skattesatser som används, desto lättare blir det att undvika skatt. Att bara skriva att thaimaten man säljer är hämtmat, även om den råkar ätas på plats, är ett lätt sätt att sänka sin moms från tjugofem till tolv procent. Att bara säga att syftet med dansen är träning när den egentligen är att ha kul är ett effektivt sätt att sänka sin moms från tjugofem till sex procent. Ju fler närliggande momssatser det finns, desto större är möjligheterna till fusk och skatteundanhållande. När restaurangmomsen sänktes till samma nivå som matmomsen fick massor med företag en och samma momssats istället för två olika – så skatteundanhållandet minskade med 700 miljoner kronor om året. Det beror inte på att skatten är lägre, utan att den är mer enhetlig. En representant för branschorganisationen Visita konstaterar: »Nivån på momsen spelar ingen större roll för fusket.«¹⁹

En ännu större förlust är transaktionerna som aldrig äger rum, och snedvridningen som följer som konsekvens av differentieringar. Om skatten är låg på skidliftar men hög på skjortor, kommer fler företag ge sig in i skidliftsbranschen istället för skjortbranschen än vad som vore effektivt. Det kommer produceras för mycket av saker folk egentligen inte värderar så högt, och för lite av saker de värderar högre. Sådan snedvridning skadar ekonomin enormt. En utredning som försökte uppskatta storleken av det konstaterade att hela samhället blir ungefär tio miljarder kronor fattigare

---

17 Av det här skälet ställde sig Skatteverket positivt till den sänkta restaurangmomsen – men bara förutsatt att det inte var möjligt att istället ha en helt enhetlig moms. Skatteverket (2014), s. 14.

18 Myndigheternas kostnader gäller främst Skatteverket, men även Tullverket, domstolar, med flera. Mervärdesskattesatsutredningen (2005), s. 317, 476.

19 Skatteverket (2014), s. 14. Skatteverket drar själva samma slutsats. Att sänka skatten leder inte till mindre fusk, men i det här fallet innebar sänkningen en högre grad av enhetlighet. Eftersom fler företag fick färre momssatser att hantera blev det svårare att skattefuska – men det hade varit fallet så länge skatten hamnade på samma nivå, oavsett om den höjdes eller sänktes.

varje år.²⁰ Det motsvarar alltså ungefär om man skulle bygga fyra Tele2 Arena om året – och riva dem igen.²¹

ALTERNATIVA SYSTEM

Det finns några skäl att beskatta varor olika hårt. Eftersom målet är att få in skattemedel effektivt, alltså med så små beteendeförändrande effekter som möjligt, är det bättre att lägga mer skatt på varor som folk konsumerar oavsett pris. Ett exempel är tandkräm. Om momsens på tandkräm var hundra procent skulle förmodligen de flesta ändå köpa tandkräm – det skulle ha en mycket liten beteendeförändrande effekt. Om momsens däremot höjdes på godis skulle det leda till en kraftigt minskad konsumtion. Det betyder att tandkrämens elasticitet är låg, och godisets elasticitet är hög. Det är alltså ekonomiskt mer effektivt att beskatta tandkräm högre och godis lägre.²²

Det finns också en helt annan aspekt av optimal beskattning. I och med att man kan beskatta arbete men inte fritid kommer avvägningen mellan just arbete och fritid att snedvridas. Det blir lite mindre värdefullt att arbeta, så människor kommer ta ut mer fritid än vad som är effektivt. För att kompensera för det är det borde saker som konsumeras tillsammans med fritid beskattas hårdare. Varor som används i arbete (till exempel häftapparater) skulle då ha lägre moms medan varor som används på fritiden (till exempel konsertbiljetter) skulle ha högre moms.²³

Det här ger förstås stora problem. Framför allt skulle administrationen bli enorm, och gränsdragningsvinsterna ännu värre. Om man ska pröva varje varas elasticitet innan man bestämmer vilken momssats den ska placeras under kommer det kräva enorma utredningar. Om man dessutom ska undersöka huruvida en vara används på fritiden eller arbetet skulle det bli ännu värre. Och att väga dessa aspekter mot varandra vore en fullkomlig byråkratisk mardröm som bara i administrationskonstnader skulle äta upp alla potentiella fördelar.

Till det kommer att lobbygrupper, intresseorganisationer och företag försöka övertyga politiker om att just deras varor har hög elasticitet och således bör ha lägre skatter. Varje gång en vara får lägre moms kommer flera branscher vilja ha samma sänkta skatt. Optimal beskattning skulle snabbt bli ett särintressenas kamp – precis som det ser ut i dag, om inte ännu värre. I teorin kan det vara fint, men av praktiska skäl är optimal beskattning en väldigt dum idé.

Ett bättre alternativt system skulle vara att göra momsens enhetlig, så att alla varor beskattas lika. Då skulle man minska skattefusk,

---

20 Sørensen (2010), s. 167.

21 Vilket det ibland känns som att vi gör. Se Lerulf (2010).

22 Huruvida detta vore bra för folktandhälsan är en annan fråga.

23 Calmfors (2014), s. 43. Calmfors konstaterar att »Den lägre momsens för böcker, kulturevenemang, skidliftar, camping och så vidare, alltså för varor och tjänster som konsumeras tillsammans med fritid, går också på tvärs mot optimala beskattningshänsyn.« För en mer teknisk förklaring, se Crawford m.fl. (2010).

administrationskostnader, snedvridande av marknader och möjligheter till rent seeking. Samhället skulle bli tio miljarder kronor rikare om året. Det mesta skulle bli bättre.²⁴ Vad skulle då en enhetlig moms hamna på?

Man kan välja 25 procent som standardmoms. Det skulle vara en kraftigt skattehöjning, och intäkterna från moms skulle höjas med sammanlagt 63 miljarder kronor.²⁵ Om man inte vill höja skatten skulle man till exempel kunna avskaffa hela den statliga inkomstskatten och hela tobaksskatten och hela alkoholskatten. Eller sänka all kapitalskatt med en tredjedel. Eller hur man än vill sänka skatten.

Ett alternativ är att behålla momsens intäkter oförändrade. Då räknar man ut momssatsen genom att vikta varje nuvarande momssats mot omsättningen i varje varukategori. Det finns några utredningar på hur hög momsen då skulle bli. År 2005 kom en statlig utredning fram till att momsen skulle bli 21,7 procent för att vara inkomstneutral.²⁶ Några år senare kom en annan utredning fram till att momsen skulle vara 19,5 procent.²⁷ I dag borde siffran vara ännu något lägre då ytterligare sänkningar genomförts, så innan en övergång sker måste momssatsen utredas på nytt. Införandet av en enhetlig moms lär medföra stora dynamiska effekter, så en beräkning på längre sikt är svår att genomföra. En bättre lösning är kanske att sätta momsen lite högre, och använda överskottet till investeringar eller att sänka andra skatter.

PUNKTSKATTER

En annan form av konsumtionsskatter är punktskatter. De tas oftast inte ut som andel av priset, och läggs inte på alla varor. Istället är de oftast satta som en viss mängd pengar per sak som ska beskattas, till exempel ton koldioxid eller cigarett.

En del konsumtion påverkar fler än bara köpare och säljare. Ett typiskt exempel på detta är utsläpp av miljögifter. Om jag köper en liter bensin och bränner den kommer jag bara betala för själva bensinen – inte för kostnaden i den försämrade miljön. Om jag röker cigaretter tar jag själv kostnaden för cigaretterna och risken för lungcancer – men inte för risken att andra drabbas av passiv rökning. För att rätta till sådana effekter kan man använda punktskatter, så att varor beskattas efter deras sammanlagda konstad. Då inkluderar priset även de negativa konsekvenserna som drabbar andra. På så sätt tvingas konsumenten att även ta hänsyn till kostnaden för andra.

Annan konsumtion kan man vilja motverka av politiska skäl, och inte av

---

24 Naturligtvis skulle det slå mot de branscher som i dag gynnas. Skidliftsbranschen skulle få det lite hårdare, några restauranger skulle säkerligen gå i konkurs, och fler skulle köpa ljudböcker som mp3-filer än som cd-skivor. Att det skulle gå sämre för några som i dag är orättvist gynnade är dock inget särskilt starkt argument mot.

25 Finansdepartementet (2014), s. 28–29.

26 Morin (2005), s. 389–398.

27 Sørensen (2010), s. 167.

ekonomiska effektivitetsskäl. Till exempel har vi lotteriskatt i Sverige, vilket inte är för att den som köper lotter orsakar kostnader för andra, utan på grund av politiska mål att minska spelandet.²⁸

Vad som är viktigt när man utformar punktskatter är att man riktar skatten mot just det man vill minska. Om man är ute efter att sänka koldioxidutsläpp ska man inte beskatta kött eller glödlampor, utan rikta beskattningen mot just koldioxiden. Om man beskattar till exempel kött kommer det bara innebära att köttkonsumtionen minskar – vilket är ett väldigt ineffektivt sätt att få ned miljöskadligt beteende.

AVSLUTNING

En differentierad moms skapar ineffektivitet, administrationsproblem, dödviktsförluster och rent seeking. Moms är också ett dåligt sätt att skapa beteendeförändringar och uppnå fördelningspolitiska mål. Samtidigt är det i grunden en effektiv intäktskälla för staten som skapar små negativa externa effekter.

En av momsens främsta styrkor är att den inte snedvrider marknaden. Trots det har den använts som verktyg för att snedvrیدا marknaden. Det har gett mycket svaga önskade resultat. De beteendeförändringar och fördelningspolitiska effekter som har varit målet har knappt uppnåtts. En reform borde ta fasta på att momsen inte ska användas som styrmedel, utan bara för att få in skattepengar.

Det finns stora förluster i att ha en differentierad moms. Det skapar administrativa bördor för företag och myndigheter som måste bedöma vad som ska ha vilken momssats. Den krångliga lagstiftningen skapar behov av en massa byråkrati. Differentiering snedvrider konkurrensen mellan aktörer på marknaden. Gråzoner är ofrånkomliga. Det slår mot alla som råkar hamna utanför gränsen, och gynnar de som hamnar innanför. Det skapar rent seeking-problem och gränsdragningsstvister.

Vi föreslår följaktligen att en enhetlig moms införs. Den skulle kunna sättas på strax under 20 procent för att bibehålla statens intäkter. Men eftersom det finns andra skatter som är mindre effektiva och viktigare att sänka föreslår vi bibehållen normalnivå – alltså att all moms sätts till 25 procent. Det skulle ge 63 miljarder kronor i intäkter varje år, som man kan använda för att sänka en massa skatter.

Punktskatter ska förstås läggas på det man vill beskatta bort – till exempel koldioxidutsläpp – och inte på någonting annat. Här finns flera punktskatter att se över. Vår samlade uppmaning är: beskatta rätt saker!

---

28 Att vi har en lotteriskatt kompenseras dock av att lotterier inte betalar någon moms. Värdet av det skatteundantaget är strax över fem miljarder kronor i skatteutgifter – betydligt mer än lotteriskattens 1,4 miljarder i skatteintäkter. Sammanlagt har vi alltså en skattesubvention

KÄLLOR

- Bohlund, Kjell & Bengt Brodin (2012). *Bokmarknaden 2012*. Svenska Förläggareföreningen och Svenska Bokhandlareföreningen
- Calmfors, Lars (2014). »Skattereform kräver tryck i välfärdsfrågan« i Mats Bergstrand (red.), *En skattereform för 2000-talet*. Juridisk reportagebyrå
- Crawford, Ian, Michael Keen & Stephen Smith (2010). »Value Added Tax and Excises«, i Stuart Adam, Timothy Besley, Richard Blundell, Stephen Bond, Robert Chote, Malcolm Gammie, Paul Johnson, Gareth Myles, & James Poterba (red.), *Dimensions of Tax Design*, Oxford University Press
- Finansdepartementet (2014). *Redovisning av skatteutgifter 2014*. Regeringens skrivelse 2013/14:98
- Johansson, Nils (2004). »Skatternas historia under 1900-talet« i Skatteverket, 2004. *Skatter i Sverige: Skattestatistisk årsbok*. Skatteverket
- Kommittén för indirekta skatter (1957). *Den statliga indirekta beskattningen*, SOU 1957:13
- Lerulf, Philip (2010). *Arenafeber*. Slöseriombudsmannen.
- Löwnertz, Susanne (1983). *De svenska skatternas historia*. Skatteverket
- Mervärdesskattesatsutredningen (2005). *Enhetlig eller differentierad mervärdesskatt?*, SOU 2005:57
- Mervärdesskattesatsutredningen (2006). *På väg mot en enhetlig mervärdesskatt*, SOU 2006:90
- Morin, Mats (2005). *Samhällsekonomiska effekter vid genomförandet av en budgetneutral förändring av momssatsstrukturen – metoder och utgångspunkter*, bilaga 5 till SOU 2005:57
- Riksrevisionen (2010). *Enhetlig beskattning?*, RiR 2010:11
- Santesson, Peter (2011). »Västvärldens största skattereform« i *Neo*, 2011:6.
- Skatteverket (2014). *Effekter på skatteundandragande av sänkt restaurangmoms*, Dnr 131 691509-13/113
- Skattesystemutredningen (1964). *Nytt skattesystem*, SOU 1964:25
- Sørensen, Peter Birch (2010). *Swedish Tax Policy: Recent Trends and Future Challenges*, ESO

OM FÖRFATTARNA

GUSTAV KARRESKOG är matematiker och nationalekonom. Han har en masterexamen i matematik, och läser just nu masterprogrammet i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Han undervisar just nu på Stockholms universitet och Handels, och försöker kombinera sina ekonomistudier med forskning i matematik. Gustav hatar skatteutgifter, men gillar för långa meningar med många kommatecken, eftersom idealet är att så mycket information som möjligt ska få plats i varje mening, allt annat vore slöseri på meningar.

ISAK KUPERSMIDT är självutnämnd expert, och kan, utöver att sin masterexamen i matematik, skryta med att förstå jobbskatteavdraget. Han läser just nu masterprogrammet i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm, och jobbar på Matematiska institutionen vid Stockholms universitet. Där lär han universitetets nationalekonomistudenter att räkna, och forskar om kvantgrafer.

CASPIAN REHBINDER är vice ordförande i Centerstudenter Stockholm och momsfanatiker. Utöver enhetlig moms gillar Caspian flugor, musik där folk bara skriker, statens offentliga utredningar, och Oxfordkomma. Han läser sista året på masterprogrammet i statsvetenskap på Stockholms universitet, och spår en ljus framtid för sig själv som liberal proffstyckare. På sikt hoppas han på att få flytta till en lägenhet med fler väggar att täcka med bokhyllor.

Ung
Liberal